

ЛІТЕРАТУРА

1. Богословский В. Принципы проектирования оценочных средств для реализации образовательных программ ВПО: компетентностный подход / Богословский В., Караваева Е., Шехонин А. // Высшее образование в России. – 2007. – № 10. – С. 3-11.
2. Лаврентьева О.О. Дидактичні умови формування інтелектуальних умінь старшокласників при вивченні науково-природничих дисциплін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.09 «Теорія навчання» / О.О. Лаврентьева. – Луцьк, 2005. – 20 с.
3. Матушкин Н. НИРС как составляющая системы формирования компетенций специалиста / Матушкин Н., Столбова И., Ульрих Т. // Alma mater (Вестник высшей школы). – 2007. – № 5. – С. 3-7.
4. Федотова О.И. Сущность компетентностного подхода и особенности диагностики уровня сформированности компетентностей студентов-аграриев в процессе обучения математике / О.И. Федотова // Омский научный вестник. – 2008. – № 1. – С. 98-100.

УДК 373.210.36 (09)

ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ НА ЛІТНІХ ДИТЯЧИХ МАЙДАНЧИКАХ (ПОЧАТОК ХХ ст.)

Попова В.Л.

*Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

У статті з позиції розв'язання однієї з важливих педагогічних проблем – виховання дітей у період дозвілля – висвітлено такий історико-педагогічний аспект підготовки майбутніх вихователів у закладах педагогічної освіти початку ХХ ст., як проходження педагогічної практики на літніх дитячих майданчиках.

Ключові слова: педагогічна практика, форми організації педагогічної практики майбутніх вихователів, літні дитячі майданчики.

**ОРГАНИЗАЦИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПРАКТИКИ БУДУЩИХ
ВОСПИТАТЕЛЕЙ НА ЛЕТНИХ ДЕТСКИХ ПЛОЩАДКАХ
(НАЧАЛО XX СТ.)**

Попова В. Л.

В статье с позиции необходимости решения одной из важных педагогических проблем – воспитания детей в период досуга – раскрыт такой историко-педагогический аспект подготовки будущих воспитателей в учреждениях педагогического образования начала XX ст., как прохождение педагогической практики на летних детских площадках.

Ключевые слова: педагогическая практика, формы организации педагогической практики будущих воспитателей, летние детские площадки.

**ORGANIZING OF TEACHING PRACTICE FOR FUTURE
EDUCATORS ON SUMMER PLAYGROUNDS (THE BEGINNING
OF THE TWENTIETH CENTURY.)**

Popova V. L.

This article shows such a historical and pedagogical aspect of training of future educators in the institutions of pedagogical education in the beginning of twentieth century as teaching practice for future educators on summer playgrounds. The necessity of solving one of the important pedagogical issues such as upbringing children during recreation is highlighting here.

Key words: teaching practice, ways of organizing of teaching practice for future educators, summer playgrounds.

Постановка проблеми. Важливу роль у професійному становленні майбутнього вихователя має процес засвоєння практичних умінь та навичок у сфері дошкільної освіти, що, як правило, набуваються та актуалізуються під час проходження студентами педагогічної практики. У ході практики студент може переконатися у вірному обранні сфери діяльності, з'ясувати ступінь співвідношення власних знань, умінь та особистісних якостей з вимогами до професії. Це підвищує значущість педагогічної практики в системі підготовки майбутнього вихователя, зумовлює інтерес дослідників до проблем її організації.

Зв'язок проблеми з науковими та практичними завданнями.

Згідно з державними документами (Законами України «Про дошкільну освіту», «Про вищу освіту»), навчальними планами та програмам підготовки майбутніх вихователів, педагогічна практика студентів має спрямовуватися на формування в них цілісного сприйняття навчально-виховного процесу в сучасному дошкільному навчальному закладі. Завданнями практики, зокрема, виступають: формування у студентів професійного інтересу, ознайомлення їх з системою дошкільної освіти України, надання можливості здобути досвід практичної діяльності в різних типах дошкільних навчальних закладів, розвиток суспільної активності майбутнього вихователя, необхідних професійних і особистісних якостей тощо.

Виробленню оновлених науково обґрунтованих підходів до розв'язання цих завдань сприяє звернення до багатой вітчизняної історико-педагогічної спадщини, вивчення цінних здобутків, накопичених у системі підготовки педагогічних кадрів. Особливий науковий інтерес становить історичний час початку ХХ століття – період піднесення української культури та освіти, накопичення прогресивних поглядів видатних представників науки та мистецтва, відкриття і поширення мережі педагогічних закладів на території України.

Аналіз досліджень та публікацій проблеми. У цілому, питання організації педагогічної практики присвятили свої праці такі вчені, як: І. Богданова, В. Гриньова, В. Лозова, Г. Троцько, І. Прокопенко, В. Євдокимов та інші, що розглядають педагогічну практику як форму професійного навчання у вищій школі, у ході якої забезпечується виконання практичних завдань професійної підготовки сучасного педагога з опорою на певний теоретичний фундамент.

Аналіз історико-педагогічної літератури (О. Донченко, Г. Підкурманна, С. Попиченко, І. Прудченко, Т. Слободянюк, Т. Танько та інші) свідчить, що педагогічна практика була і залишається важливим компонентом підготовки майбутніх вихователів до навчально-виховної роботи з дітьми дошкільного віку в закладах педагогічної освіти. На початку ХХ століття на вітчизняних теренах майбутні вихователі отримували спеціальну педагогічну підготовку у Фребелівському

педагогічному інституті, інститутах народної освіти, трирічних педагогічних курсах, педагогічних технікумах.

Важливо підкреслити, що навчаючись у зазначених вище педагогічних закладах, майбутні вихователі мали можливість відпрацьовувати набуті методичні знання, уміння й навички не лише в дитячих садках. Педагогічна практика в досліджуваній період характеризувалася значною різноманітністю організаційних форм та багатоаспектністю і, тому, становить особливий науковий інтерес з точки зору збагачення сучасної практичної підготовки майбутніх педагогів.

Метою даної статті є висвітлення такого аспекту підготовки виховательських кадрів у закладах педагогічної освіти початку ХХ ст., як проходження педагогічної практики майбутніми вихователями на літніх дитячих майданчиках. Оскільки й на сьогодні однією з важливих педагогічних проблем залишається організація догляду за дітьми в літній період і в часи дозвілля.

Для визначення місця роботи майбутніх вихователів на літніх дитячих майданчиках у системі практичної підготовки педагогічних кадрів початку ХХ ст. розглянемо розмаїття організаційних форм, у яких проводилася практика в різних осередках педагогічної підготовки.

Практична підготовка студентів Фребелівського педагогічного інституту полягала в роботі в навчально-виховних допоміжних закладах, відкритих при інституті (дитячих садках, початкових школах, притулках, початковому училищі); діяльності в науково-дослідних установах (педагогічній лабораторії, лабораторії експериментальної психології); практиці на літніх майданчиках, у дитячих осередках [1, с. 8].

Студенти трирічних педагогічних курсів та інститутів народної освіти проходили педагогічну практику у всіх типах дитячих освітніх установ: яслах, дитячих садках, дитячих осередках, будинках, соціальних установах охорони дитинства, притулках, а також у початковій школі.

Зважаючи на таке розмаїття форм практичної підготовки, можемо стверджувати, що педагогічній практиці відводилося значне місце у підготовці педагогічних кадрів. Підтвердженням цього висновку є й те,

що на другій Усеукраїнській конференції з педагогічної освіти в Києві (1923 р.) наголошувалося, що педагогічна практика є обов'язковою формою підготовки для всіх студентів інститутів народної освіти й педагогічних курсів протягом усього навчального року. Її мета – поглиблення і закріплення знань студентів щодо розвитку дитини та навчально-виховних підходів до неї, озброєння майбутніх вихователів та педагогів практичними вміннями та навичками педагогічної організації дитячого життя шляхом проведення самостійної педагогічної роботи в різноманітних формах – від простого спостереження до самостійної роботи [2, с. 105].

Практична діяльність на літніх дитячих майданчиках була важливою складовою педагогічної практики майбутніх вихователів. Такі майданчики почали організовуватися ще наприкінці XIX століття за ініціативою суспільно-педагогічних об'єднань (Київського товариства народних дитячих садків, Київського товариства надання допомоги хворим дітям, Харківського товариства фізичного виховання та захисту дітей та інших) та приватних осіб і на початку XX набули широкого розповсюдження в багатьох містах і селах України (Києві, Харкові, Одесі, Полтаві, Херсоні та багатьох інших).

Зазначимо, що на початковому етапі виникнення літніх майданчиків спеціально розроблених методичних рекомендацій, навчальних планів і програм щодо їх діяльності не існувало і виховну роботу з дітьми вихователі та керівники планували самостійно. Лише в 20-х роках XX століття було видано низку державних нормативних рекомендацій та інструкцій, які регламентували навчально-виховну роботу з дітьми в таких виховних осередках: «Інструкція для керівниць літніми дитячими садками та майданчиками» (1919 р.), «Інструкція вчителькам-керівницям осередків» (1921 р.), «Рекомендації щодо організації осередків у селі» (1921 р.) тощо. До речі, у документах зазначалося, що навчально-виховна робота на літніх дитячих майданчиках за метою, змістом і завданнями має бути тотожна роботі дошкільних установ [3, с. 14].

Значне місце в інструкціях відводилося рекомендаціям вихователям щодо здійснення естетичного виховання дітей, зокрема акцентувалася увага на проведенні музичних занять, співу, малювання, ліплення,

драматизації, літературних бесід, дитячих ігор. Важливим було те, що до розробки програм виховної роботи з дітьми на літніх майданчиках залучалися не тільки педагоги, а й медичні працівники, зокрема, на засіданні лікарів Київського товариства надання допомоги хворим дітям обговорювалися практичні аспекти проведення з дітьми ігор і наголошувалося на необхідності складання спеціальної програми дитячих ігор [4, с. 263].

Аналіз історико-педагогічних джерел та навчально-методичних матеріалів діяльності педагогічних закладів свідчить, що на практику майбутні вихователі направлялися лише після ґрунтовної теоретичної підготовки, опрацювання необхідних розділів курсу психолого-педагогічних дисциплін, ознайомлення із новітніми методами виховної роботи, настановчих бесід з педагогом-методистом [5, с. 212].

До проведення практичних занять студенти готувалися заздалегідь, розробляючи тему заняття з урахуванням матеріалу попереднього, узгоджуючи уживання методів навчально-виховної роботи з тими, що використовувалися в даному осередку. Хоча, слід зазначити, що часто заняття на літніх майданчиках носили вільний характер, що надавало можливість майбутнім вихователям проявляти ініціативу та творчу винахідливість.

Оскільки такий вид педагогічної практики відбувався виключно в літній період, практиканти не мали можливості демонструвати та обговорювати розроблені заняття та результати їх проведення на методичних заняттях з усією групою під керівництвом викладача-методиста. Проте студенти могли в будь-який час звернутися за консультацією до методиста.

Аналіз джерел показує, що, як правило, час перебування дітей на літніх майданчиках був досить тривалим – з 6 ранку до 20 годин вечора. Педагогічна практика на літніх майданчиках продовжувалася від 1,5 до 2-х місяців. Практиканти допомагали працюючим вихователям у проведенні різноманітних занять, а також самостійно проводили заняття зі співу, малювання, ліплення з глини та пластиліну, ручної праці (вишивання, плетіння із соломи, аплікації із паперу, складання із картону простих іграшок), рухливих ігор зі співом, дитячого читання, ознайомлення з природою тощо. Організовували екскурсії, влаштовували

театральні вистави, тематичні свята та розваги. Зі створених дітьми під час занять на майданчиках художньо-творчих робіт влаштували виставки. За ствердженням дослідників, майже всі майданчики мали достатню кількість дитячих іграшок, різних музичних інструментів, матеріалів для образотворчої діяльності, що надавало практикантам широкі можливості здійснення естетико-виховної роботи з дітьми дошкільного віку [6, с. 148].

Згідно з «Інструкцією для керівниць літніми дитячими садками та майданчиками», у якій зазначалося, що дітей необхідно забезпечити слуханням музики та співом, значне місце в педагогічній практиці відводилося здійсненню майбутніми вихователями музичного виховання з дітьми. Музичні заняття зі співу студенти мали проводити за певною схемою. Спочатку вчити співати дітей зі слів, без музичного супроводу, а потім з акомпанементом, залучаючи до співу всіх без винятку дітей, незалежно від їх здібностей. Також з метою розвитку музичного слуху, естетичного смаку прилучати дітей до слухання музики, виконуючи музичні твори на якомусь музичному інструменті, та гри на дитячих музичних інструментах (цимбалах, трикутниках, бубонцях, дзвіночках) [7, с. 7-8].

Суттєве місце посідало ознайомлення з творами художньої літератури, а також проведення різноманітних бесід. Практиканти читали або розповідали дітям казки, проводили з ними бесіди про прочитане, бесіди за картинками та ілюстраціями тощо.

Слід зазначити, що сама атмосфера літніх майданчиків надавала широкі можливості проведення комплексних занять з дітьми. Бесіди з дітьми про природу доповнювалися малюванням та ліпленням з натури, читанням літературних творів про природу з наочною демонстрацією явищ та об'єктів природи; рухливі ігри, рукоділля, ручна праця супроводжувалися співом.

Аналіз історико-педагогічної літератури свідчить, що часто на літніх майданчиках організовувалися театральні вистави як для дітей, так і за активною участю самих дітей. Так, наприклад, на одному з одеських майданчиків було поставлено навіть дитячу оперу українського композитора К. Стеценка «Кіт, Півнік і Лисиця» [6, с. 146]. Це є переконливим свідченням ґрунтовної педагогічної підготовки

студентів-практикантів, а також високого рівня організації практики керівниками-методистами.

У цілому, можемо зробити висновок, що педагогічна практика в досліджуваний період характеризувалася значною різноманітністю видів та організаційних форм, дослідження яких становить важливий предмет подальших наукових розвідок. Суттєвою складовою педагогічної практики майбутніх вихователів виступала практика на літніх дитячих майданчиках, які почали організовуватися ще наприкінці XIX століття за ініціативою суспільно-педагогічних об'єднань та приватних осіб і на початку XX набули поширення в багатьох містах і селах України. Така практика, спрямована на вироблення в майбутніх вихователів умінь організовувати виховне середовище у звичних для дитини умовах проведення дозвілля, була просякнута ідеями естетизації життєдіяльності дитини, розвитку її художньо-творчих здібностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Прудченко І.І. Київський Фребелівський педагогічний інститут в системі вищої освіти України (1907-1920 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01 / І.І. Прудченко. – К., 2005. – 14 с.
2. Кузьмічова В.А. Музична освіта студентів педагогічних навчальних закладів України (1917-1933 рр.): дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / В.А. Кузьмічова. – Харьков, 2000. – 150 с.
3. К циркуляру № 46 // Еженедельник НКП. – 1924. – № 10. – С. 114.
4. Педагогическая хроника: Общественные детские игры // Русская школа. – 1895. – № 9. – С. 262-264.
5. Дем'яненко Н.М. Загальнопедагогічна підготовка вчителя у вищій педшколі України (1920-1933 рр.) / Н.М. Демяненко // Педагогіка і психологія. – 1996. – № 4. – С.210-221.
6. Донченко О.В. Проблема естетичного виховання дітей дошкільного віку у педагогічній думці України (кінець XIX – початок XX ст.): дис... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 / О.В. Донченко. – Х., 2005. – 238 с.
7. Инструкция по ведению детского сада. Общие принципы воспитания детей дошкольного возраста // Народное просвещение. – 1919. – № 37 – 38. – С. 6-8.